

ProDemos

Van geïnteresseerd naar geactiveerd

**Evaluatie van de ProDemoscursus
Politiek Actief bij gemeenten**

Van geïnteresseerd naar geactiveerd

Evaluatie van de
ProDemoscursus Politiek Actief bij gemeenten

Juli 2018

ProDemos - Huis voor democratie en rechtsstaat

Julien van Ostaaijen

Inhoudsopgave

1. Inleiding en onderzoeksaanpak	3
Inhoud en context van de cursus Politiek Actief	3
Doelen van de cursus	4
Onderzoeksaanpak	4
Respons	5
Onderzoeksteam	7
 2. Resultaten	 8
Informatiekanalen waardoor deelnemers op de cursus geattendeerd werden	8
Motivaties voor deelname	8
Politieke activiteiten voor en na de cursus	9
Rol van de cursus bij de ontplooiide activiteiten	10
Antwoorden van jongeren en lager opgeleiden	11
Veranderd beeld van politici en gemeentebestuur?	12
Niet-politieke activiteiten voor en na de cursus	12
Open vraag: wat heeft de cursus opgeleverd?	13
 3. Samenvatting en conclusies	 15
 Bijlage: Vragenlijst	 16

1 Inleiding en onderzoeksaanpak

Veel gemeenten hebben afgelopen jaren cursussen aangeboden om hun inwoners kennis te laten maken met de lokale politiek. Uit de Monitor Burgerparticipatie 2018 blijkt dat 64 procent van alle gemeenten de afgelopen twee jaar 'een of meer cursussen over de lokale politiek' organiseerde.¹ De cursus 'Politiek Actief' van ProDemos, waarover dit evaluatierapport gaat, is zo'n cursus. ProDemos wilde graag onderzoeken wat de effecten ervan zijn. Vergroot de cursus de kennis en vaardigheden van deelnemers, en worden ze na afloop daadwerkelijk politiek actief of actiever? Om antwoorden te krijgen op deze vragen heeft ProDemos deze evaluatie uit laten voeren.

Inhoud en context van de cursus Politiek Actief

De cursus Politiek Actief bestaat doorgaans uit vijf of zes bijeenkomsten. In groepen van 20 à 30 mensen leren deelnemers hoe het lokale bestuur en de lokale politiek werken, ze oefenen vaardigheden als lobbyen en overtuigend debatteren en ze gaan in gesprek met lokale politici. ProDemos organiseert de cursus al sinds 2013. Mede door steun van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties steeg vanaf 2015 het aantal gemeenten dat een cursus Politiek Actief wilde organiseren.² De cursussen Politiek Actief werden onderdeel van het project Politiek Bewust & Politiek Actief. Het doel van dit project was om het politieke bewustzijn van burgers te vergroten en burgers te stimuleren om politiek actief te worden. Er was namelijk geconstateerd dat er een gebrek was aan politiek actieve burgers: gemeenten en politieke partijen ervoeren een toenemende moeite om voldoende en goede volksvertegenwoordigers te vinden. Zo bleek in aanloop van de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 uit onderzoek van de Vereniging van Griffiers dat er in ten minste 97 gemeenten problemen waren met het vinden van kandidaten. Dit beeld zagen we weerspiegeld in de motivaties van gemeenten die zich in 2015, 2016 en 2017 voor het project Politiek Bewust & Politiek Actief hadden aangemeld.³

¹ Van den Bongaardt (2018) *Monitor Burgerparticipatie 2018. Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie*. Den Haag: ProDemos.

² In 2015 hebben 11 gemeenten via ProDemos een cursus Politiek Actief georganiseerd. Het aantal deelnemers was ongeveer 392. In 2016 hebben 71 gemeenten via ProDemos een cursus Politiek Actief georganiseerd. Het aantal deelnemers was ongeveer 1036. In 2017 hebben 111 gemeenten een cursus Politiek Actief georganiseerd. Het aantal deelnemers was ongeveer 3.330.

³ Zie het artikel 'Onderzoek werving kandidaten gemeenteraadsverkiezingen' op de website van de Vereniging van Griffiers (geraadpleegd op 13 juni 2018). Zie ook onderzoek van Gerrit Voerman en Marcel Boogers over de

Doelen van de cursus

Met het project Politiek Bewust & Politiek Actief heeft ProDemos op twee manieren het politiek bewustzijn onder burgers willen vergroten: Ten eerste door het organiseren van concrete activiteiten voor inwoners. En ten tweede door zoveel mogelijk gemeenten en sleutelfiguren ervan te overtuigen dat het vergroten van politiek bewustzijn onder burgers permanent aandacht behoeft.

Kandidaatstelling voor de gemeenteraadsverkiezingen was echter niet het enige doel van de cursus Politiek Actief. Inwoners kunnen ook op andere manieren politiek actief zijn: als actief lid van een politieke partij, een maatschappelijke organisatie, adviesraad of 'gewoon' in de eigen buurt.

'Veel oud-cursisten stellen zich verkiesbaar voor de gemeenteraad'

Via de media en van sommige griffiers bereikten ons berichten dat veel oud-deelnemers van de cursus zich verkiesbaar hebben gesteld als gemeenteraadslid. Zo stonden er in Delft en Apeldoorn - waar meerdere cursussen zijn verzorgd - respectievelijk 22 en 20 cursisten op de kieslijsten. In Doetinchem waren negen cursisten verkiesbaar. Dat was voor ons aanleiding voor een bredere navraag bij griffiers met de vraag of zij veel van de cursisten op de kandidatenlijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 terugzien. Dat bleek het geval. We hebben in begin 2018 met 81 gemeenten contact opgenomen. Van de 37 gemeenten waar alle cijfers beschikbaar waren, bleek dat van de 679 cursisten er 213 op de kandidatenlijsten stonden, ruim 31%. In sommige gemeenten bleken media hierover ook bericht te hebben.⁴ In verschillende gevallen waren de oud-cursisten zelfs al lijsttrekker geworden en in enkele gevallen waren ze zelfs betrokken bij de oprichting van een nieuwe lokale afdeling of lokale partij. Zo hebben twee oud-cursisten in De Fryske Marren met de door hen opgerichte 'De Burgerpartij De Fryske Marren' een zetel in de gemeenteraad gehaald.

Onderzoeksaanpak

We hebben geprobeerd om alle deelnemers die tussen 2014 en 2018 de door ProDemos aangeboden cursus Politiek Actief hebben gevolgd, te benaderen met het verzoek digitaal een vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst bevat vragen over persoonlijke gegevens, deelname aan de cursus, evaluatie van de cursus en (politieke) activiteiten die zijn ondernomen voor en na de cursus. De vragen van de vragenlijst zijn te vinden in de bijlage. ProDemos beschikt(e) niet over een overzicht van (alle) individuele deelnemers van alle cursussen, laat staan alle e-mailadressen. We hebben daarom op

rekrutering van raadsleden: Voerman & Boogers (2014) *Rekrutering van kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2006, 2010 en 2014: kandidaatstellingsproblemen vergeleken en verklaard*.

⁴ Zie onder meer: De Stentor, *Politiek Actief kweekvijver voor nieuwe raadsleden*, 14/2/2018.

verschillende manieren zoveel mogelijk de bij benadering 4758 cursisten van de afgelopen jaren proberen te bereiken (zie voetnoot 2). Van 328 deelnemers hadden we zelf een (actief) e-mailadres in bezit. Bij het delen van hun e-mailadres hebben zij ingestemd met een eventuele benadering om mee te doen aan een onderzoek over de cursus. Deze cursisten zijn op 30 april 2018 per mail benaderd. Daarnaast zijn alle griffiers van gemeenten waar in de betreffende tijdsperiode de cursus is georganiseerd, benaderd met het verzoek onze uitnodiging tot het invullen van de vragenlijst aan de bij hen bekende deelnemers door te sturen. Deze verzoeken zijn op 30 april 2018 per mail aan de griffie(r)s of griffiemedewerkers van 119 griffie(r)s gestuurd. Hiervan is vanuit 19 gemeenten reactie gekomen dat deze mail ook daadwerkelijk is doorgestuurd. Vanuit deze 19 gemeenten is vanuit 12 gemeenten ook doorgegeven aan hoeveel cursisten de mail was doorgestuurd. Daarbij gaat het in totaal om 257 cursisten.

Respons

Op 7 juni 2018 hadden 350 deelnemers de lijst (volledig) ingevuld. We hebben deze respondenten enkele vragen over hun persoonlijke situatie gesteld. Daaruit kunnen we enkele conclusies trekken. Zo komen de respondenten uit 69 verschillende gemeenten. Het merendeel van hen is man (55,1% ten opzichte van 44,9% vrouw, n=343). Veruit het merendeel van de respondenten heeft de cursus in 2017 gevolgd. Zie figuur 1.1.

Figuur 1.1: Het jaar dat respondenten aan de cursus hebben deelgenomen. In percentages (n=350)

2014	0,0
2015	8,6
2016	21,1
2017	69,4
Weet ik niet meer	0,9

Om de leeftijd van de respondenten in kaart te kunnen brengen, hebben we hen om hun geboortedatum gevraagd. Dan blijkt dat meer dan de helft ouder is dan 50 jaar, een kwart tussen de 36 en 50, en ongeveer 15% jonger. Zie figuur 1.2.

Figuur 1.2: De leeftijd van de respondenten. In percentages (n=344)

Tot 25 (geboren na 1993)	6,7
26 – 35 (geboren 1984-1993)	8,4
36 – 50 (geboren 1969-1983)	25,3
50 – 60 (geboren 1959-1968)	28,2
60 – 70 (geboren 1948-1958)	26,2
Ouder dan 70 (geboren voor 1948)	5,2

We hebben de deelnemers ook om hun hoogst genoten opleiding gevraagd. Daaruit blijkt dat de helft van de respondenten een hbo-opleiding heeft gevolgd, 20% universitair geschoold is en het aandeel mbo'ers 17% bedraagt. Ongeveer een op de tien heeft een lagere opleiding. Zie figuur 1.3.

Figuur 1.3: De hoogst genoten opleiding van de respondenten. In percentages (n=350)

Basisonderwijs	0,3
VMBO	2,3
HAVO	5,4
VWO	3,1
Lager beroepsonderwijs (LBO)	0,9
Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	16,6
Hoger beroepsonderwijs (HBO)	49,1
Wetenschappelijk onderwijs (WO)	20,6
Geen antwoord	1,7

Als laatste hebben we gevraagd wat de afkomst van de respondenten was. Daaruit blijkt dat het overgrote deel net als hun ouders in Nederland is geboren. Ongeveer een op de tien gaf als antwoord dat hij of zij of een of meerdere ouders in het buitenland zijn geboren. Zie figuur 1.4.

Figuur 1.4: De afkomst van de respondenten. In percentages (meerdere antwoorden mogelijk, gebaseerd op 351 antwoorden van 350 respondenten)

Nee, ik en mijn beide ouders zijn in Nederland geboren	87,5
Ja, minstens een is in een Westers land geboren	6,3
Ja, minstens een is in een niet-Westers land geboren	3,4
Dat wil ik liever niet zeggen	2,9

Onderzoeksteam

Dr. Julien van Ostaaijen is sinds 2017 als wetenschappelijk adviseur verbonden aan ProDemos - Huis voor democratie en rechtsstaat en is daarnaast universitair docent Bestuurskunde aan Tilburg University. Voor het uitvoeren van het onderzoek heeft hij hulp gehad van Tessa van den Bongaardt, met name voor het digitaliseren van de vragenlijst, en Leon de Brouwer, voor het analyseren van de resultaten. Huri Sahin en Roelof Martens hebben een eerste concept-evaluatie becommentarieerd en enkele feitelijke informatie en cijfers voor het rapport aangeleverd, met name over de aantallen cursussen/cursisten.

2 Resultaten

Informatiekanalen waardoor deelnemers op de cursus geattendeerd werden

We hebben de respondenten gevraagd hoe ze op de cursus Politiek Actief zijn geattendeerd. Daaruit blijkt dat de grootste groep (43%) aangeeft dat dit via een advertentie in een huis-aan-huisblad is geweest. Op enige afstand volgen 'via de website van een gemeente', 'via social media' en 'via een politieke partij' met respectievelijk 15, 15 en 12%. Zie figuur 2.1. In de categorie 'anders' wordt relatief vaak aangegeven dat de respondenten via een collega/griffier/vriend(in) op de cursus zijn geattendeerd.

Figuur 2.1: Op welke wijze bent u geattendeerd op de cursus Politiek Actief? In percentages (n=350)

Advertentie in huis-aan-huisblad	43,1
Via een papieren folder van de gemeente	2,6
Via de website van een gemeente	14,9
Via een politieke partij	11,7
Via social media	14,6
Anders	13,1

Motivaties voor deelname

Vervolgens hebben we de respondenten naar hun motivatie en interesse gevraagd. Daaruit blijkt dat veel respondenten vooral hun kennis over de politiek wilden vergroten. Een iets kleinere groep geeft aan dat het past bij de ambitie om politiek actief te zijn. Een op de tien gaf expliciet aan al politiek actief te zijn voorafgaand aan de cursus, maar daarin verdere verdieping te zoeken. Zie figuur 2.2. In de categorie 'anders' wordt onder andere genoemd: mensen ontmoeten / netwerken, gewoon uit nieuwsgierigheid of omdat ze 'ermee te maken gingen krijgen'.

Figuur 2.2: Wat was de belangrijkste reden om aan de cursus deel te nemen? In percentages (n=350)

Ik wilde meer leren over de politiek voor mijn algemene ontwikkeling	42,0
Het volgen van deze cursus paste bij de politieke carrière die ik ambieer(de)	12,0
Ik wilde graag politiek actief worden en hier leren over hoe ik dat kon doen	27,1
Ik was al politiek actief en wilde me hier meer in verdiepen	11,1
Anders	7,7

Politieke activiteiten voor en na de cursus

Een belangrijk onderdeel van de vragenlijst gaat over de (politieke) activiteiten van deelnemers en of (en zo ja, in hoeverre) de cursus een rol heeft gespeeld in activiteiten die na de cursus zijn ondernomen. Uit verschillende onderzoeken weten we dat veel inwoners op lokaal niveau nauwelijks politieke activiteiten ondernemen.⁵ Als we die cijfers vergelijken met de cijfers uit figuur 2.3, blijkt dat de respondenten van de cursus Politiek Actief ook voorafgaand aan het volgen van de cursus al behoorlijk actief waren. Zo had ongeveer de helft al een keer contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten en eveneens de helft had een bijeenkomst van de gemeente bezocht. Een op vijf heeft daar zelfs al een keer het woord gevoerd, een kwart heeft zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente en ook een kwart was al passief lid van een politieke partij alvorens aan de cursus te beginnen.⁶

Wat als tweede opvalt, is dat na de cursus grote groepen respondenten actief of actiever zijn geworden in de lokale politiek. Zo heeft ruim een derde van de respondenten (pas) na de cursus minstens één bijeenkomst van de gemeente bijgewoond. Het kan overigens zijn dat (sommige) respondenten hiermee het bezoeken van de gemeenteraadsvergadering bedoelen dat meestal onderdeel is van de cursus. Maar veel respondenten geven ook bij andere activiteiten aan er (pas) na de cursus mee te zijn begonnen. Zo zijn bijna drie op de tien respondenten (pas) na het volgen van de cursus kandidaat-raadslid geworden,⁷ bijna net zoveel zijn actief lid van een politieke partij geworden, een op vijf heeft contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten, 17% heeft zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente, 15% is het woord gaan voeren bij een bijeenkomst van de gemeente en 14% is burgerraadslid of commissielid geworden. En na het volgen van de cursus is zelfs 9% van de respondenten gemeenteraadslid geworden.

⁵ Zie onder meer: Van der Meer & Van der Kolk (2016) *Democratie dichterbij. Lokaal kiezersonderzoek 2016*. Den Haag: Ministerie van BZK; Van Ostaaijen (2018) *Tussen eerste overheid en tweederangsdemocratie. Het functioneren van de lokale democratie in Nederland*. Den Haag: Boom uitgevers.

⁶ Ter vergelijking enkele landelijke cijfers: in 2016 had 7% van de Nederlanders in de vijf jaar daaraan voorafgaand een petitie getekend, 5% had contact gelegd met een gemeenteraadslid, wethouder, burgemeester of ambtenaar, 5% had een inspraakavond bezocht, 3% had een gemeenteraadsvergadering bezocht en 3% was lid van een politieke partij (cijfers uit Van der Meer & Van der Kolk 2018, gespecificeerd in Van Ostaaijen 2018, zie voetnoot 5).

⁷ Dat aantal blijkt nagenoeg hetzelfde als het resultaat van onze belronde (zie pagina vier).

Figuur 2.3: Deelname aan politieke activiteiten voor en na het volgen van de cursus Politiek Actief. In percentages (n=350)

	Nooit gedaan	Voor ik aan de cursus begon minstens een keer gedaan	Pas nadat ik de cursus volgde gedaan
Contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten	26,3	52,0	21,7
Een bijeenkomst van de gemeente bezocht (bijv. gemeenteraadsvergadering of een bijeenkomst met wethouders of ambtenaren)	13,7	49,1	37,1
Het woord gevoerd bij een bijeenkomst van de gemeente	65,1	19,7	15,1
Zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente	60,0	23,1	16,9
Starten, meedoen of indienen van een petitie gericht op de lokale politiek of ambtelijke organisatie	80,0	12,3	7,7
Starten van of meedoen aan een burgerinitiatief	69,4	20,3	10,3
Actief lid van een politieke partij	49,1	22,3	28,6
Passief lid van een politieke partij	63,7	26,0	10,3
Oprichten van een politieke partij	94,3	3,1	2,6
Burgerraadslid of commissielid geworden	80,9	5,1	14,0
Kandidaat-raadslid geworden (met andere woorden: heeft u in een gemeente op een kandidatenlijst van een politieke partij gestaan)	63,7	6,9	29,4
Gemeenteraadslid geworden	89,7	1,4	8,9
Iets anders	72,0	16,0	12,0

Rol van de cursus bij de ontplooiende activiteiten

Het kan uiteraard zo zijn dat de reden voor het ondernemen van deze politieke activiteiten na de cursus Politiek Actief niets te maken heeft met het volgen van de cursus. Daarom hebben we respondenten ook gevraagd naar de rol van de cursus in het besluit om politieke activiteiten te starten. Daaruit blijkt dat in het algemeen ongeveer de helft tot twee derde van de respondenten de na de cursus gestarte activiteit zonder het volgen van de cursus niet zou hebben ondernomen. In veruit de meeste gevallen geven de respondenten bovendien aan dat de rol van de cursus bij het ondernemen van deze activiteiten groot was. Zie figuur 2.4.

Figuur 2.4: De rol van de cursus in het besluit om politieke activiteiten te starten. In percentages.

	Zou deze activiteit zonder de cursus niet hebben ondernomen	Hoe groot was de rol van de cursus bij het deelnemen aan de activiteit			
		Groot	Klein	Nauwelijks	Geen enkele
Contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten (n=76)	48,7	52,6	30,3	9,2	7,9
Een bijeenkomst van de gemeente bezocht (bv gemeenteraadsvergadering of een bijeenkomst met wethouders of ambtenaren) (n=130)	66,2	63,8	27,7	3,8	4,6
Het woord gevoerd bij een bijeenkomst van de gemeente (n=53)	49,1	52,8	37,7	5,7	3,8
Zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente (n=59)	54,2	54,2	27,1	6,8	11,9
Starten, meedoen of indienen van een petitie gericht op de lokale politiek of ambtelijke organisatie (n=27)	37,0	33,3	51,9	3,7	11,1
Starten van of meedoen aan een burgerinitiatief (n=27)	55,6	29,6	37,0	7,4	25,9
Actief lid van een politieke partij (n=100)	62,0	58,0	33,0	2,0	7,0
Passief lid van een politieke partij (n=36)	44,4	47,2	25,0	16,7	11,1
Oprichten van een politieke partij (n=9)	66,7	55,6	22,2	11,1	11,1
Burgerraadslid of commissielid geworden (n=49)	59,2	57,1	26,5	2,0	14,3
Kandidaat-raadslid geworden (met andere woorden: heeft u in een gemeente op een kandidatenlijst van een politieke partij gestaan) (n=103)	60,2	60,2	34,0	1,9	3,9
Gemeenteraadslid geworden (n=31)	45,2	58,1	35,5	3,2	3,2
Iets anders (n=42)	57,1	50,0	26,2	4,8	19,0

Antwoorden van jongeren en lager opgeleiden

We hebben vervolgens naar de antwoorden van enkele specifieke groepen gekeken. Allereerst hebben we gekeken naar de 52 respondenten die jonger waren dan 35 jaar. Daaruit blijkt dat zij na de cursus in verschillende activiteiten actiever zijn geworden dan de gemiddelde respondent. Zo heeft na de cursus 48% van deze jonge respondenten voor het eerst een bijeenkomst van de gemeente bezocht (tegenover 37% van alle respondenten), 39% is kandidaat-raadslid geworden (tegenover 29% van alle respondenten), 35% is actief lid geworden van een politieke partij (tegenover 29% van alle respondenten) en 29% heeft contact opgenomen met een ambtenaar,

politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten (tegenover 22% van alle respondenten). Voor wat betreft zitting nemen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente (10%), starten, meedoen of indienen van een petitie (2%) en gemeenteraadslid worden (6%) zijn de scores juist lager dan gemiddeld. Wel valt op dat in vergelijking met alle respondenten aanzienlijk minder jongeren aangeven dat de cursus voor het starten van hun politieke activiteiten doorslaggevend is geweest. Naast jongeren hebben we ook gekeken naar de respondenten die basisonderwijs tot en met mbo-onderwijs volgden. Zij hebben (iets) meer dan de gemiddelde respondent, na de cursus, contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten (26% t.o.v. 22%), zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente (19% t.o.v. 17%) en starten van of meedoen aan een burgerinitiatief (13% t.o.v. 10%). Met uitzondering van die laatste speelde de cursus een grote rol in het besluit om te starten met de activiteit. Ten slotte hebben we ook gekeken naar de verschillen tussen mannen en vrouwen voor wat betreft deelname aan politieke activiteiten na de cursus, maar daartussen bleken de verschillen gering.

Veranderd beeld van politici en gemeentebestuur?

Er kunnen naast concrete activiteiten natuurlijk ook subtielere gevolgen van het deelnemen aan de cursus zijn. Daarom vroegen we respondenten of hun beeld van politici en het bestuur van de gemeente na de cursus veranderd was. In figuur 2.5 valt te zien dat meer dan de helft aangeeft dat dit beeld positiever is geworden. Voor ongeveer een derde is het beeld niet veranderd en een op tien geeft aan dat het beeld negatiever is geworden.

Figuur 2.5: Is het beeld van politici en het bestuur van uw gemeente na de cursus veranderd? In percentages (n=350)

Positiever geworden	57,1
Niet veranderd	32,9
Negatiever geworden	10,0

Niet-politieke activiteiten voor en na de cursus

We vroegen deelnemers vervolgens of het volgen van de cursus Politiek Actief hen heeft doen besluiten om ook andere (niet-politieke) maatschappelijke of bestuurlijke activiteiten te ondernemen. Daarvan gaf 16% procent aan dat dit inderdaad het geval was, al blijkt uit de antwoorden dat veel respondenten bij deze vraag ook maatschappelijke of bestuurlijke activiteiten noemden die ze al voorafgaand aan het volgen van de cursus vervulden. Verschillende respondenten

zijn desalniettemin door het volgen van de cursus gestart met vrijwilligerswerk in (lokale) organisaties of zijn bestuurslid geworden. Het gaat dan om allerlei soorten organisaties, waaronder, maar niet uitsluitend (de medezeggenschap van) scholen, zorginstellingen (zoals een zorgboerderij), of een huurdersbelangenvereniging. Een enkeling geeft bij deze vraag tot slot ook aan dat de cursus heeft geholpen om in te zien dat hij juist niet actief wilde worden.

Open vraag: wat heeft de cursus opgeleverd?

In de laatste inhoudelijke en wederom open vraag vroegen we respondenten om in het kort te omschrijven wat het volgen van de cursus Politiek Actief voor hen heeft opgeleverd. Deze vraag is door vrijwel alle respondenten beantwoord. Veruit de meeste reacties zijn positief.

Toegenomen kennis

Veel respondenten benadrukken de opgedane kennis: *‘De cursus heeft de lokale politiek veel duidelijker gemaakt. Hierdoor heb ik meer interesse en kennis gekregen’*. Of: *‘Beter beeld van de gemeentepolitiek en meer betrokken gevoel, lees nu beter de stukken in de krant en denk serieus me aan te sluiten bij een politieke partij’*.

Nieuwe inzichten

Voor een enkeling leidde dat ook tot nieuwe inzichten. *‘Dat je als burger niet zo klein bent als het lijkt: je hebt meer macht dan je denkt’*. Of: *“Ik heb zeker meer inzicht in het werk van de gemeenteraad en politiek in het algemeen. Voel me nu als partijlid van een plaatselijke onafhankelijke partij meer betrokken bij onze gemeente”*.

Netwerk

Ook geven sommigen aan dat dat hun beeld van (lokale politiek) veranderd is en dat de opgedane contacten interessant zijn voor hun netwerk: *‘De cursus laat latent aanwezige politieke interesses van cursisten bloeien. Groot respect gekregen voor het werk van alle raadsleden. De cursus heeft mij de juiste contacten / fundering opgeleverd om politiek actief te worden’*. Of: *‘De cursus heeft duidelijk bijgedragen aan een ander beeld over gemeentelijke politiek in het algemeen. Ik ben echt wat wijzer geworden! De avonden waren leerzaam en leuk om te volgen. Bovendien heb ik mijn netwerk hiermee op een leuke manier kunnen uitbreiden’*.

Politiek actief geworden

Ook geven respondenten aan dat door deelname hun interesse in de (lokale) politiek is vergroot. Zoals al bij de eerdere resultaten was te zien, zijn veel respondenten door het volgen van de cursus

(politiek) actief geworden. *‘De cursus heeft me over een drempel geholpen om me in te gaan zetten in een wijkcommissie en om actief lid te worden van een politieke partij’*. Of: *‘Ik ben nu erg actief in de politiek en mijn partij denkt dat ik politiek talent heb en nog heel veel ga bereiken. De stap om me bij een partij aan te sluiten en politiek actief te worden had ik zonder de cursus nooit genomen’*. De meeste respondenten die geactiveerd zijn, geven aan in de lokale politiek actief te zijn geworden, als actief partijlid of (kandidaat-)raadslid.

Profilering

Het lijkt ook of sommige respondenten al tijdens de cursus door de lokale politiek zijn opgemerkt en op basis daarvan worden gevraagd en het dus niet altijd het initiatief van de cursist zelf was. *‘Deze cursus heeft mij opgeleverd dat ik tijdens de debatten ben opgevallen en daardoor gevraagd ben om kandidaat raadslid te worden’*. Of een andere respondent die het aangeeft dat hij/zij het jammer vond dat er *‘slechts één partij was die mij benaderd heeft om bij hen politiek actief te worden’*.

Actiever als burger

Maar ook op andere manieren geven respondenten aan actief te zijn geworden: *‘Ik heb een beter inzicht gekregen in de politiek en hoe je als burger invloed kunt uitoefenen, zonder zelf lid te zijn van een politieke partij. Mijn doel is om met mensen met uiteenlopende ideeën in dialoog te gaan. Waar kunnen we elkaar ontmoeten en hoe kunnen we van elkaar leren en elkaar respecteren zonder elkaar aan te vallen en te veroordelen. Een soort á la Joris Luyendijk: kunnenwepraten.nl’*.

Minder enthousiast geworden

Tot slot is er een minderheid van respondenten die de cursus wat minder enthousiast afsluit. Zo kwam een van de respondenten tot de conclusie dat het *‘ambtenarenapparaat de meeste touwtjes in handen [heeft] en er zitten erg weinig capabele mensen in de gemeenteraad’*. Meerdere respondenten geven aan dat hun initiële ambitie of interesse door de cursus wat is getemperd: *‘Cursus was voor mij ter oriëntatie of dit iets voor mij zou (politiek actief worden) maar na het afronden van de cursus ben ik van mening dat gezien mijn aard en karakter ik mij daar totaal niet in kan vinden’*. Zij lijken dan ook tevreden dat ze na het volgen van de cursus een andere beslissing hebben genomen: *‘Het heeft me doen inzien dat lokale politiek langzaam en log is en dat het vaak wat nare personen aantrekt. Ik ben blij dat de cursus me dus heeft laten inzien dat ik me niet moet bemoeien met de lokale politiek, want dat zou me alleen maar energie kosten’*.

3 Samenvatting en conclusies

De cursus Politiek Actief is de afgelopen jaren in veel gemeenten opgezet en uitgevoerd. Navraag onder griffiers leerde dat een aanzienlijk deel van de voormalige ProDemoscursisten na het volgen van de cursus politiek actief of 'actiever' is geworden (zie pagina vier). Dat beeld wordt in dit onderzoek bevestigd. In totaal hebben 350 cursisten een vragenlijst ingevuld. Uit hun antwoorden blijkt dat veel mensen na het volgen van de cursus allerlei politieke activiteiten zijn gaan ondernemen. Het gaat dus nadrukkelijk om activiteiten die ze voorafgaand aan de cursus niet ondernamen. Zo heeft meer dan een derde van de respondenten tijdens of na de cursus voor het eerst minstens één bijeenkomst van de gemeente bijgewoond, bijna drie op de tien respondenten is kandidaat-raadslid geworden en bijna net zoveel zijn actief lid van een politieke partij geworden, ruim een op vijf heeft contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten en ongeveer een op zes/zeven heeft zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente, is het woord gaan voeren bij een bijeenkomst van de gemeente en is burgerraadslid of commissielid geworden. En bijna een op tien respondenten is na het volgen van de cursus zelfs gemeenteraadslid geworden. Daarnaast is het beeld dat veel respondenten van politici en het bestuur van de gemeente hadden door de cursus positiever geworden.

In alle gevallen blijkt er een verband te bestaan tussen het volgen van de cursus en het politiek actief/actiever worden van cursisten. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat ze zonder het volgen van de cursus deze activiteiten niet zou hebben ondernomen. Wel blijkt uit de persoonlijke kenmerken van de respondenten dat veel van hen al bovengemiddeld politiek actief waren. Dat past ook enigszins bij hun profiel (relatief veel ouderen en hoger opgeleiden). Uit andere onderzoeken weten we dat mensen met dergelijke kenmerken relatief vaker (politiek) actief zijn.

Concluderend blijkt de cursus Politiek Actief veel mensen te hebben aangezet om na het volgen van de cursus politiek (of maatschappelijk) actief of actiever te worden. Veel respondenten zijn door het volgen van de cursus nieuwe politieke activiteiten gaan ondernemen. Voor een deel sluit dit aan bij al ondernomen activiteiten of aanwezige interesse. Naast de activering geven veel respondenten aan dat hun kennis is vergroot, hun beeld van de politiek is verbeterd of dat ze op een andere manier veel aan het volgen van de cursus hebben gehad.

Bijlage: Vragenlijst

Wat is de naam van de gemeente waar u woont:

In welke gemeente heeft u aan de cursus deelgenomen?

Wanneer heeft u aan de cursus deelgenomen?

- ☐ 2014
- ☐ 2015
- ☐ 2016
- ☐ 2017
- ☐ Weet ik niet meer

Wat was de belangrijkste reden om aan de cursus deel te nemen?

- ☐ Ik wilde meer leren over de politiek voor mijn algemene ontwikkeling
- ☐ Het volgen van deze cursus paste bij de politieke carrière die ik ambieer(de)
- ☐ Ik wilde graag politiek actief worden en hier leren over hoe ik dat kon doen
- ☐ Ik was al politiek actief en wilde me hier meer in verdiepen
- ☐ Anders, namelijk: [open antwoordcategorie]

Op welke wijze bent u geattendeerd op de cursus Politiek Actief?

- ☐ Advertentie in huis-aan-huisblad
- ☐ Via een papieren folder van de gemeente
- ☐ Via de website van een gemeente
- ☐ Via een politieke partij
- ☐ Via de sociale media
- ☐ Anders, namelijk: [open antwoordcategorie]

Kunt u aangeven of onderstaande activiteiten op u van toepassing zijn op het moment dat u aan de cursus begon of sinds de afronding ervan?

- ☐ Dit heb ik voor ik aan de cursus begon minstens één keer gedaan
- ☐ Dit heb ik pas nadat ik de cursus volgde gedaan
- ☐ Dit heb ik tot nu toe nooit gedaan

- Contact opgenomen met een ambtenaar, politicus of politieke partij om een probleem aan te kaarten
- Een bijeenkomst van de gemeente bezocht (bijv. een gemeenteraadsvergadering of een bijeenkomst met wethouders of ambtenaren)
- Het woord gevoerd bij een bijeenkomst van de gemeente

- Zitting genomen in een adviesraad, wijk- of dorpsraad, burgerpanel of ander initiatief van de gemeente
- Starten, meedoen of indienen van een petitie gericht op de lokale politiek of ambtelijke organisatie
- Starten van of meedoen aan een burgerinitiatief
- Actief lid van een politieke partij (bijv. website beheren, meehelpen in de campagne, deelnemen aan partijvergaderingen, lid zijn van het bestuur of iets dergelijks)
- Passief lid van een politieke partij
- Oprichten van een politieke partij
- Burgerraadslid of commissielid geworden
- Kandidaat-raadslid geworden (met andere woorden: heeft u in een gemeente op een kandidatenlijst van een politieke partij gestaan)
- Gemeenteraadslid geworden
- Iets anders, namelijk:

[Voor de activiteiten waarvan is aangegeven dat dit pas na het volgen van de cursus is gedaan, zijn de volgende twee vragen gesteld:]

Zou u deze activiteit ook hebben ondernomen als u de cursus niet zou hebben gevolgd?

☐ Ja

☐ Nee

In hoeverre heeft het volgen van de cursus Politiek Actief aan de deelname van deze activiteit bijgedragen?

☐ Het volgen van de cursus speelde een grote rol

☐ Het volgen van de cursus speelde een kleine rol

☐ Het volgen van de cursus speelde nauwelijks een rol

☐ Het volgen van de cursus speelde geen enkele rol

Heeft het volgen van de cursus Politiek Actief u doen besluiten om andere (niet-politieke) maatschappelijke of bestuurlijke activiteiten te ondernemen? (denk bijvoorbeeld aan het lidmaatschap of bestuur van een vereniging of het doen van vrijwilligerswerk)

☐ Nee

☐ Ja, namelijk: [open antwoordcategorie]

Is het beeld van politici en het bestuur van uw gemeente na de cursus veranderd?

☐ Ja, ik heb nu een positiever beeld van lokale politici en het bestuur van de gemeente

☐ Ja, ik heb nu een negatiever beeld van lokale politici en het bestuur van de gemeente

☐ Nee, mijn beeld over lokale politici en het bestuur van de gemeente is niet veranderd

Hoe zou u in het kort omschrijven wat het volgen van de cursus Politiek Actief u heeft opgeleverd? (bijv. meer kennis, meer interesse, een positievere houding ten opzichte van de politiek, enzovoort)
[open antwoordcategorie]

Ten slotte stellen we u enkele vragen over uw persoonlijke situatie.

Wat is uw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders
- ☐ Geen antwoord

In welk jaar bent u geboren?

Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- ☐ Basisonderwijs
- ☐ VMBO
- ☐ HAVO
- ☐ VWO
- ☐ Lager beroepsonderwijs (LBO)
- ☐ Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)
- ☐ Hoger beroepsonderwijs (HBO)
- ☐ Wetenschappelijk onderwijs (WO)
- ☐ Anders, namelijk:
- ☐ Geen antwoord

Bent u of is een van uw ouders in een ander land dan Nederland geboren? (meerdere opties mogelijk)

- ☐ Nee, ik en mijn beide ouders zijn in Nederland geboren
- ☐ Ja, minstens een is in een Westers land geboren
- ☐ Ja, minstens een is in een niet-Westers land geboren
- ☐ Dat wil ik liever niet zeggen

Auteur

Julien van Ostaaijen

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

070-757 02 00

info@prodemos.nl

www.prodemos.nl

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
prodemos.nl

